

1944

POWSTANIE WARSZAWSKIE

1 SIERPNIA – 2 PAŹDZIERNIKA 1944

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

PODSTAWOWE INFORMACJE

27.09.1939

19.01.1945

Powstanie było zwieńczeniem działalności Polskiego Państwa Podziemnego, którego struktury zaczęto budować po zajęciu Polski przez Niemców i Sowietów we wrześniu 1939 r. Państwo Podziemne kierowało działaniami wymierzonymi w okupanta i walką o Wolną Polskę. Składało się z pionu wojskowego i cywilnego. Pierwszy stanowiła tajna organizacja Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), od 1942 r. znana jako Armia Krajowa. Pion cywilny z kolei organizował pomoc dla ofiar niemieckiej okupacji (w tym Żydów), tajne szkolnictwo i system sądownictwa. Tworzył też podstawy, na których miała się oprzeć odrodzona po wojnie administracja państwowa.

GENEZA

OSTATNIE DNI LIPCA 1944 R.

Gdy w lipcu 1944 r. do okupowanej przez Niemców Warszawy zbliżali się Sowieci, żołnierze konspiracyjnej Armii Krajowej podjęli walkę o niepodległość swojego kraju. Zryw ten stanowił manifestację polskich aspiracji do utworzenia po zakończeniu wojny suwerennego państwa. Mimo że Związek Sowiecki wraz z zachodnimi sojusznikami od 1941 r. prowadził walkę z Niemcami, Józef Stalin nie chciał wyjąć naprzeciw dążeniom Polaków. Zamierzał bowiem uczynić z Polski państwo komunistyczne zależne od ZSRR. Dlatego wstrzymał się z udzieleniem powstańcom wsparcia wojskowego, na które oni liczyli.

SKUTKI

2.10.1944

Powstanie zakończyło się militarną klęską Polaków i nie zapobiegło dojściu komunistów do władzy w powojennej Polsce. Od początku jednak było zarówno symbolem determinacji Polaków w dążeniu do niepodległości, jak i dowodem nieludzkiego postępowania Sowietów, którzy odmówili pomocy walczącej stolicy Polski. Dziś Powstanie odgrywa ważną rolę w zbiorowej świadomości Polaków – jako przykład sprzeciwienia się złu, które niosły za sobą reżimy totalitarne.

ORGANIZACJE ZAANGAŻOWANE W WALKĘ

ARMIA KRAJOWA (AK)

Organizacja wojskowa Polskiego Państwa Podziemnego, stanowiąca ok. 90% sił powstańczych

NARODOWE SIŁY ZBROJNE (NSZ)

Organizacja związana politycznie ze środowiskami narodowymi

ARMIA LUDOWA (AL)

Organizacja stworzona przez polskich komunistów, sprzymierzona ze Związkiem Radzieckim

↑ Łączniczka Bożena Grabowska, ps. Magda, stoi pod kamienicą przy ul. Moniuszki 7 w Śródmieściu Północnym. Na ścianie widoczne są plakaty powstańcze: „Nasza droga do wolności 1939–1944”, „Walczyliśmy o Całość, Wolność, Niepodległość” oraz „Każdy pocisk, jeden Niemiec” – wszystkie autorstwa Henryka Chmielewskiego
Fot. Eugeniusz Lokajski, ps. Brok. MPW-IN/407

← Plakat na murze w Śródmieściu podczas Powstania Warszawskiego: „Do broni w szeregach A.K.”, 9 sierpnia 1944 r.
Fot. Joachim Joachimczyk, ps. Joachim. MPW-IP/789

PRZEBIEG WYDARZEŃ

SIERPIEŃ 1944

WRZESIEŃ 1944

PAŹDZIERNIK 1944

I FAZA

(1–4 SIERPNIA)

Na samym początku Powstania Polacy zajmują znaczne obszary stolicy, w tym również dzielnice centralne: Śródmieście i Stare Miasto.

Pierwsze dni to czas radości, wręcz euforii. Po pięciu latach życia w upodleniu Polacy mogą wreszcie wywieszać flagę narodową i śpiewać hymn. Szybko też organizują własne państwo i jego instytucje. Podczas Powstania funkcjonują: załóżek parlamentu, poczta, rozgłośnia radiowa, a nawet kino. Codzienne wydawana jest prasa, na której łamach nie tylko podawane są bieżące informacje o przebiegu Powstania i wydarzeniach na świecie, ale także trwa dyskusja o kształcie przyszłej, niepodległej Polski.

II FAZA

(5 SIERPNIA – 2 WRZEŚNIA)

5 sierpnia Niemcy rozpoczynają skoncentrowany atak na zachodnie dzielnice miasta: Wolę i Ochotę, realizując wydany przez Hitlera zbrodniczy rozkaz wymordowania ludności cywilnej. Na Woli zabijają blisko 40 tys. cywilów. Po opanowaniu obu tych dzielnic do 2 września kontynuują walkę o Stare Miasto.

Do 11 sierpnia zarówno Wola, jak i Ochota zostają zajęte przez Niemców. Nadal toczy się bój o Stare Miasto. Po zacieklej walkach z użyciem lotnictwa i ciężkiej artylerii wojska niemieckie 2 września zdobywają Starówkę.

III FAZA

(3 WRZEŚNIA – 2 PAŹDZIERNIKA)

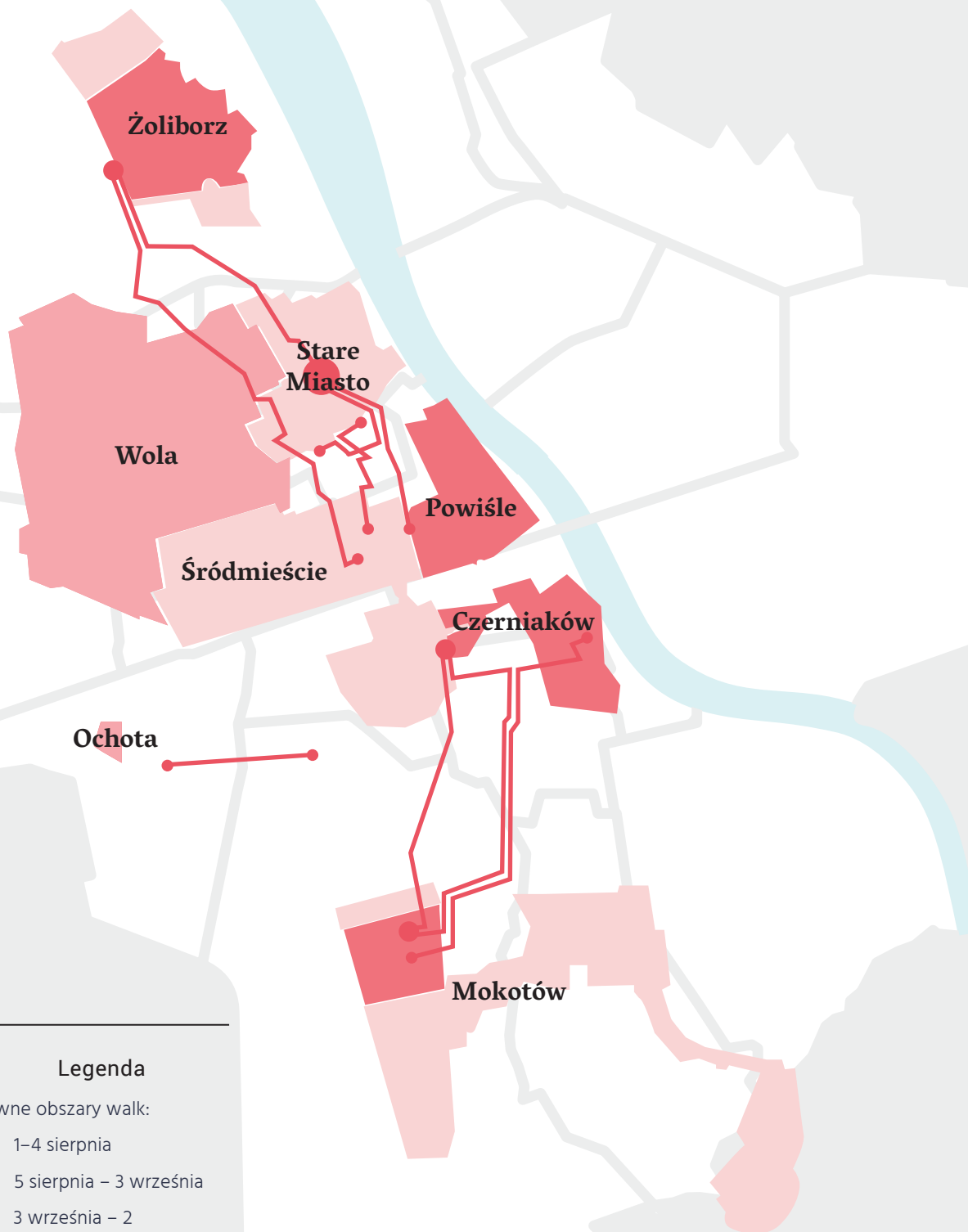
Główne uderzenie niemieckie przebiega wzdłuż Wisły, przez Powiśle i Czerniaków. W dniach 10–14 września na Pragę, okupowaną wschodnią dzielnicę stolicy leżącą na prawym brzegu Wisły, wkracza Armia Czerwona. Sowieci jednak nie udzielają pomocy powstańcom.

Dowództwo niemieckie początkowo chce odeprzeć powstańców od rzeki, gdyż spodziewa się ataku Sowietów z prawego brzegu. Ostatecznie kilkuset żołnierzom z polskich oddziałów pod dowództwem sowieckim udaje się przedostać na lewy brzeg Wisły, ale nie są oni w stanie wpłynąć na losy Powstania. Po upadku Czerniakowa Niemcy tłumią opór w południowej dzielnicy Mokotów (27 września) i północnej dzielnicy Żoliborz (30 września). Na początku października powstańcy nadal zajmują niewielką część Śródmieścia. Wówczas postanawiają się poddać i próbują negocjować warunki kapitulacji.

Powstanie było planowane na kilka dni, ale za sprawą bierności wojsk sowieckich trwało 63 dni. Walki toczyły się głównie w lewobrzeżnych dzielnicach Warszawy.

WARSZAWA: PLAN MIASTA

Legenda

Główne obszary walk:

1–4 sierpnia

5 sierpnia – 3 września

3 września – 2 października

kanaly wykorzystywane przez powstańców

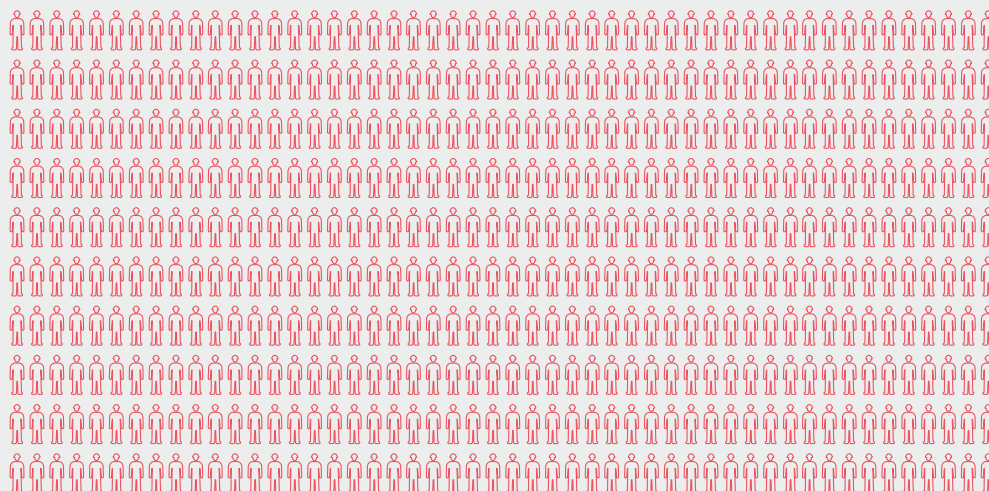
SIŁY WALCZĄCYCH

POWSTAŃCY

ok. 50 tys.

= 100 żołnierzy

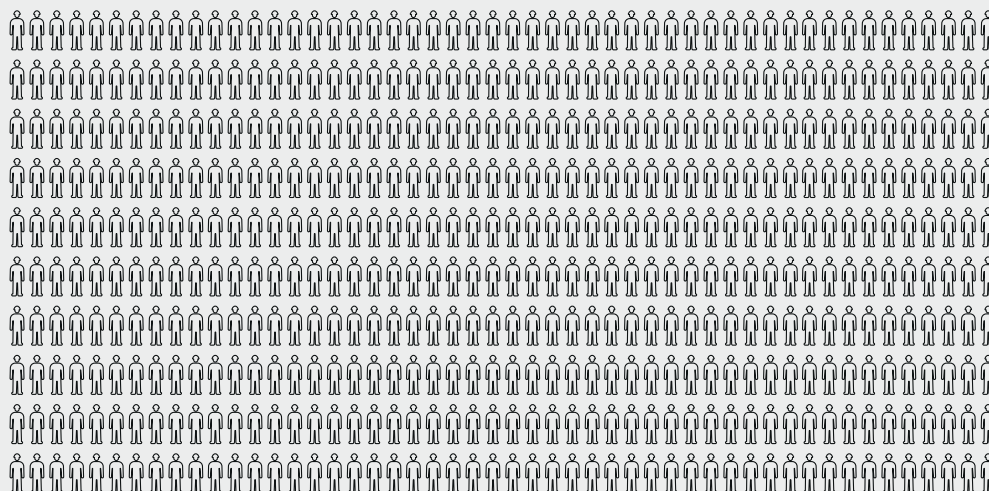
NIEMCY

ok. 50 tys.

dobrze uzbrojeni

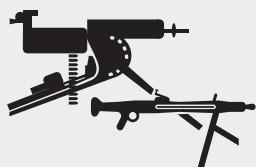
= 100 żołnierzy

UZBROJENIE

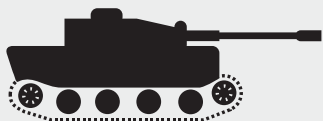
NIEMCY

ponad **400**
ręcznych lekkich
i ciężkich karabinów
maszynowych

ponad
10 tys.
pistoletów maszynowych,
karabinów i pistoletów

ponad
100
czołgów

ponad
120
pojazdów
opancerzonych

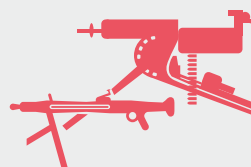

ponad
140
dział
szturmowych

ponad
200
samolotów bojowych
różnych typów

POWSTAŃCY

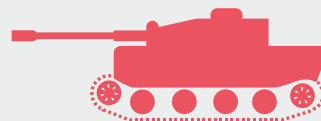
181
ręcznych lekkich
i ciężkich karabinów
maszynowych

636 pistoletów
maszynowych

2349
karabinów

2769
pistoletów

2
zdobyczne
niemieckie czołgi

3
pojazdy
opancerzone

1
zdobyczne
działo szturmowe

brak własnego
wsparcia lotniczego

STRATY W LUDZIACH

= 100 ofiar
śmiertelnych

= 100 ofiar
śmiertelnych

CYWILE

130-150 tys.

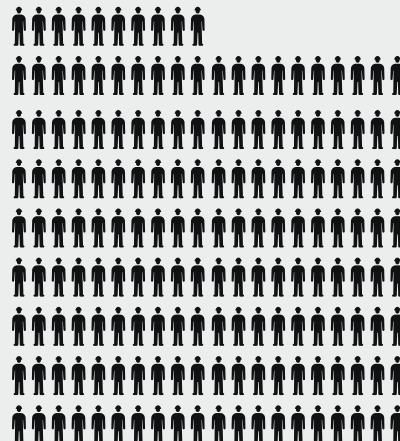
POWSTAŃCY

w tym ok. **17 tys.**
poległych żołnierzy

NIEMCY

w tym ok. **17 tys.**
poległych i zaginionych
w walce

KLUCZOWE POSTACIE

gen. Tadeusz Komorowski, ps. Bór

(1895-1966)

dowódca Armii Krajowej

**płk. Antoni Chruściel,
ps. Monter**

(1895-1960)

dowódca Powstania Warszawskiego

Jan Stanisław Jankowski, ps. Soból

(1882-1953)

delegat na kraj Rządu RP na Uchodźstwie
w randze wicepremiera;
cywilny przywódca Powstania

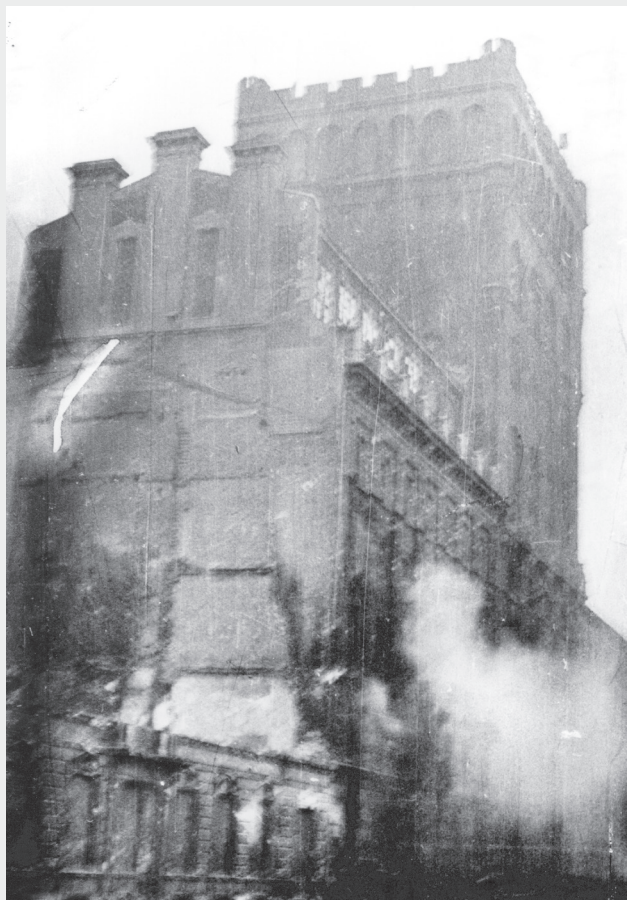
**rotmistrz Witold Pilecki,
ps. Witold**

(1901-1948)

jeden z najwybitniejszych
dowódców Powstania

ZDJĘCIA

Płonące budynki PAST-y przy ulicy Zielnej 37/39,
20 sierpnia 1944 r.

Fot. Eugeniusz Lokajski, ps. Brok. MPW-IN/551

<https://www.1944.pl/szukaj-zdjec,strona,1.html/szukaj/PAST#673>

Wyjście z kanału na ul. Wareckiej
(Śródmieście Północne), 1 września 1944 r.

Fot. Joachim Joachimczyk, ps. Joachim. MPW-IH/4102

<https://www.1944.pl/fototeka/kanaly,64.html#7154>

Dachy kamienic pomiędzy ul. Widok
a Al. Jerozolimskimi, widziane z kamienicy Widok 8
w kierunku południowym, 24 sierpnia 1944 r.

Fot. Joachim Joachimczyk, ps. Joachim. MPW-IP/1208

<https://www.1944.pl/fototeka/warszawa-zniszczona,99.html#1706>

Europejska Sieć
Pamięć
i Solidarność

Muzeum
Powstania
Warszawskiego

יִיִּדִישְׁער זְיִדֹּוּסְקִי
הִיסְטֹרִיָּשְׁטִיטּ
אינסטיטוט
HISTORYCZNY

Autorzy

Justyna Majewska

Dział Naukowy Żydowskiego
Instytutu Historycznego

Karol Mazur

Kierownik Działu Edukacyjnego
Muzeum Powstania Warszawskiego

Redakcja merytoryczna

prof. Jan Rydel

Europejska Sieć Pamięć
i Solidarność (ENRS)

Koordinacja

**Maria Naimska
Zhanna Vrublevska**

ENRS

Projekt graficzny

RZECZYOBRAZKOWE

Tłumaczenie

Mikołaj Sekrecki

Plakaty i zdjęcia

© Fundacja Europejska Sieć Pamięć i Solidarność,
Instytut Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność.
Infografikę można pobrać i wydrukować
w niezmienionej formie (podając źródło) jedynie
w celach edukacyjnych i niekomercyjnych.

Infografika opracowana w ramach projektu
*Hi-story lessons. Teaching & learning about
20th-century European history*

Hi-story lessons to portal internetowy
poświęcony edukacji historycznej przygotowany
z myślą o uczniach i nauczycielach szkół
średnich oraz studentach z różnych krajów
Europy. To pierwsze tak rozbudowane źródło
wiedzy i inspiracji w nauczaniu historii
XX wieku, które gromadzi nowoczesne pomoce
dydaktyczne i materiały zachęcające do
uczenia się w siedmiu wersjach językowych
(polska, angielska, niemiecka, węgierska,
rumuńska, słowacka oraz czeska). Można tam
znaleźć zarówno podstawowe informacje na
temat historii XX wieku ukazane w formie
interaktywnych osi czasu, jak i filmy animowane
czy infografiki prezentujące w przystępny
sposób wybrane zagadnienia. Koncepcja
portalu oraz wszystkie treści przygotowane
zostały z udziałem historyków i nauczycieli
z Polski, Niemiec, Węgier, Słowacji, Rumunii,
Słowacji i Czech. Twórcom portalu towarzyszy
przekonanie, że nauczanie historii minionego
stulecia powinno przebiegać w duchu
wzajemnego zrozumienia i szacunku wobec
wielości perspektyw i narracji narodowych.

www.hi-storylessons.eu

www.enrs.eu

Żydowski Instytut Historyczny (ŻIW)
Muzeum Powstania Warszawskiego (MPW)
Wikimedia Commons (CC)